

NYELVTÖRTÉNETI ADATOK

Északkelet-magyarországi személynevek a kései ómagyar korból*

Tar – *Méhes 1.* 1439/1757: Gregorius *Thar*, jo. (DL. 10008); *Kálmánd 2.* 1446: Mathey *Thar*, jo. (DL. 13934); *Litke 3.* [1445–1448]: Jacobus *tar*, jo. (DL. 81193); 1449: Jacobus *tar*, jo. (DL. 81139); [1450 k.]: Jacobus *thar*, jo. (DL. 82987); **4.** [1521–1526]: Paulus *Thar*, jo. (DL. 26243); *Pap 5.* [1445–1448]: Stephanus *tar*, jo. (DL. 81193); 1449: Stephanus *tar*, jo. (DL. 81139); [1450 k.]: Stephanus *thar*, jo. (DL. 82987); [1450 k.]: predium *Stephani thar*, jo. (DL. 82987); **6.** 1449: Valentinus *tar*, jo. (DL. 81139); [1450 k.]: Vallentinus *thar*, jo. (DL. 82987); **7.** [1500–1520]: ferencz *tar*, jo. (DL. 83022); **8.** [1500–1520]: wýncze *tar*, jo. (DL. 83022); **9.** 1521: Melchior *Thar*, jo. (DL. 82582); **10.** 1521: Valentinus *Thar*, jo. (DL. 82582); **11.** 1521: Lucas Warro alias *Thar*, jo. (DL. 82582); *Kisvárdá 12.* [1445–1448]: Johannes *tar*, jo. (DL. 81193); **13.** [1445–1448]: Mikahel *tar*, jo. (DL. 81193); 1449: Michael *tar*, jo. (DL. 81139); [1450 k.]: Michael *tar*, jo. (DL. 82987); **14.** [1445–1448]: Valentinus *tar*, jo. (DL. 81193); 1449: Vallentinus *tar*, jo. (DL. 81139); [1450 k.]: Vallentinus *tar*, jo. (DL. 82987); *Nagymihály 15.* 1450: [Emerici *Thar?*], jo.

---

* L. MNy. 2010: 251–3.

(DL. 14314); **Szentgyörgy 16.** 1450: Jacobus *tar*, jo. (DL. 81193); **Geszteréd 17.** [1450–1470]: Ambrosius *Tar*, jo. (DL. 56701); **18.** 1459/1821: Augustinum *Tar*, jo. (DL. 55654); **Hosszúmacs 19.** 1451: Martinus *Thaar*, jo. (DL. 14467); **Hegyes 20.** 1451: Anthonius *Thaar*, jo. (DL. 14467); **Harang 21.** [1451–1461]: Anthonius *taar*, jo. (DL. 56691); **22.** [1451–1461]: Johannes *taar*, jo. (DL. 56691); **Bacska 23.** 1456: Laurentius *Thar*, jo. (DL. 15063); **Nábrád 24.** 1459: Clemente *Thar*, jo. (DL. 55658/a.); 1459: Clemente *Thar*, jo. (DL. 55658); **Nagyar 25.** 1459: Paulo *Thar*, jo. (DL. 55658/a.); **Kér 26.** [1460–1480]: Michaelis *tar*, jo. (DL. 56700); **Kéremjén** [1460–1480]: Michael *tar*, jo. (DL. 56700); [1460–1480]: Michaelis *tar*, jo. (DL. 56700); **[Semjén] 27.** [1468 u.]: Stephanus *Thaar*, jo. (DL. 55872); 1468: Stephanus *tar*, jo. (DL. 55872); **28.** 1468: Dionisius *thar*, jo. (DL. 55872); **Gút, Aba, Körtvélyes 29.** 1470: Stephanus *Tar*, jo. (DL. 17017); **30.** 1470: Gregorius *Tar*, jo. (DL. 17017); **31.** 1470: Lucas *Tar*, jo. (DL. 17017); **Prügy 32.** 1477/1718: Thomas *Thar*, jo. (DL. 16955); **Turtó 33.** [1490–1510]: Johannes *Thar*, inq. (DL. 82989); **Váncsod 34.** 1497/1757: Matheo *Thar*, jo. (DL. 10008); **Pátroha 35.** [1500–1520]: mathe *tar*, jo. (DL. 83022); **36.** 1521: Thomas *Thar*, jo. (DL. 82582); **Nagyrozsály 37.** 1509: Paulo *Thar*, jo. (DL. 71106); **Kisrozsály 38.** 1509: Clemente *Thar*, jo. (DL. 71106); **Salánk 39.** 1509: Thoma *Thar*, jo. (DL. 71106); **Szászfalu 40.** 1513: Stephano *thar*, jo. (DL. 86743); **Feketeardó 41.** 1513: Anthonio *thar*, jo. (DL. 86743); **Ajak 42.** 1521: Matheus *Thar*, jo. (DL. 82582); **Jánk 43.** 1521: Elias *Thar*, jo. (DL. 82582); **44.** 1521: Blasius *Thar*, jo. (DL. 82582); **Tas 45.** [1521–1526]: Michaelis *Thaar*, jo. (DL. 26243); **Szamosszeg 46.** [1521–1526]: Stephanus *Thaar*, jo. (DL. 26243); **Józsefháza 47.** 1523: Petro *Thar*, jo. (DL. 71174). < *tar* 'kopasz' (TESz.). Mm: E.

Tarka – Szentgyörgy 1. [1445–1448]: Benedictus *tarka*, jo. (DL. 81193). < *tarka* 'több színű, foltos' (TESz.). Mm: E.

Tatár – Szászfalu 1. 1450: Johannes *thathar*, jo. (DL. 70896). < *tatár* 'eredetileg mongol néptörzshöz tartozó, velük kapcsolatos' (TESz.). Lehet a népcsoport jellemvonására utaló tulajdonságjelölő név is. Mm: E.

Tepertő – Laskod 1. [1460–1480]: Thomas *Theperthee*, jo. (DL. 56700); 1463: Thoma *Theperthe*, jo., fam. (DL. 55752). < *tepertő* 'kis termetű személy' (TESz. *töppertyű*).

Térdes – Szirma 1. 1478: Michael *Therdes* de Zýrma, no. (DL. 70985). < *térdes* vsz. 'bütykös lábú' (NySz.).

Teremtő – Jánk 1. 1521: Gregorius *Theremthe* (!), jo. (DL. 82582); **2.** 1521: Michael *Theremthe*, jo. (DL. 82582). < *Teremtő* 'Isten' (TESz. *terem*¹). Talán szavajárásra utal.

Tolvaj – Amac 1. 1446: Mathyas *Tholway*, jo. (DL. 13934); **Döge 2.** [1445–1448]: Johannes *toluay*, jo. (DL. 81193); **Kisvárdá 3.** 1449: Johannes *tolual*, jo. (DL. 81139); [1450 k.]: Johannes *tolvay*, jo. (DL. 82987); **Halmi 4.** 1478: Petro *Tholway*, jo. (DL. 70985); **Tagy 5.** 1500: Valentino *Tholway*, jo. (DL. 73536); **Nagykaraszló 6.** 1509: Johanne *Tholway*, jo. (DL. 71106); **Feketeardó 7.** 1513: Michaele *Tholway*, jo. (DL. 86743). < *tolvaj* 'lator, kóborló, prédáló, gonosztevő' (CsnSz.).

Tompa – Veresmart 1. 1521: Petrus *Thompa*, jo. (DL. 82582); **Krassó 2.** 1523: Mathe[o] *Thompa*, jo. (DL. 71174). < *tompa* 'nehéz felfogású' v. 'közönyös, fásult'. Mm: E.

Toppantó – [Semjén] 1. 1468: Relicta Blasi *toppanto*, jo. (DL. 55872). < *toppantó* 'lábával dobbantó'. Az elnevezés alapja bizonyára egyfajta járásmód (CsnSz.).

Torkos – Lelesz 1. [1460–1480]: Laurentius *torkos*, jo. (DL. 48185); **Érpály 2.** 1479/1757: Paulum *Thorkos*, jo. (DL. 10008). < *torkos* 'falánk, telhetetlen, mértéktelen' (CsnSz.).

Töke – Pátroha 1. [1500–1520]: pal *twke*, jo. (DL. 83022); 1521: Paulus *Thevke*, jo. (DL. 82582); [1521–1526]: Pauli *Thewke*, jo. (DL. 26243); **Nagyrozszály 2.** 1509: Matheo *Thewke*, jo. (DL. 71106); **3.** 1509: Johanne similiter *Thewke*, jo. (DL. 71106); **4.** 1509: Andrea *Thewke*, jo. (DL. 71106). < *töke* 'ostoba' (CsnSz.). Mm: Ts., D.

Tökmag – Litke 1. [1445–1448]: Anthonius *tekmag*, jo. (DL. 81193). < *tökmag* 'feltűnően kis termetű személy' (ÉrtSz.).

Tökös – Lelesz 1. [1460–1480]: Benedictus *Theukes*, jo. (DL. 48185); **[Semjén] 2.** 1468: Johannes *teekees*, jo. (DL. 55872); [1468 u.]: Johannes *Twekes*, jo. (DL. 55872). < *tökös* 'here-sérves' (TESz. *tök*). – L. még **Tökés** (Ts).

Túros – Kiszvárd 1. 1449: Emericus *Thuros*, jo. (DL. 81139); **Kelecsény 2.** 1476: Johanne *Thuros*, jo. (DL. 17783); **3.** 1476: Thoma *Thuros*, jo. (DL. 17783). < *túros* 'fekélyes, sebes' (CsnSz.).

Tüzes – Gyarmat 1. 1452: Valentino *Thÿzes*, jo. (DL. 14584). < *tüzes* 'heves, indulatos' (vö. TESz. *túr*²). – L. még **Túrós** (Ts).

Vad – Majtény 1. 1446: Valentinus *waad* ~ *vaad*, jo; **2.** 1500: Barla (!) *wad*, jo. (DL. 73536); **Terebes 3.** 1513: Paulo *wad*, jo. (DL. 86743); **4.** 1513: Benedicto similiter *wad*, jo. (DL. 86743); **5.** 1513: Dominico *wad*, jo. (DL. 86743); **6.** 1513: Briccio *wad*, jo. (DL. 86743); **7.** 1513: Matheo *wad*, jo. (DL. 86743); **Hn. 8.** [1521–1526]: Relicta Valentini *wad*, jo. (DL. 26243). < *wad* 'bösz, kegyetlen, erőszakos' (TESz.). Mm: Ts.

Vak – Kiszvárd 1. [1445–1448]: Mate *wak*, jo. (DL. 81193); [1450 k.]: Matheus *wak*, jo. (DL. 82987) = 1449: Matias *cecus*, jo. (DL. 81139); **Harang 2.** [1451–1461]: Matheus *wak*, jo. (DL. 56691); **Lelesz 3.** [1460–1480]: Thomas *wak*, jo. (DL. 48185). < *wak* 'világtalan ember' (TESz.).

Vas – Kálló 1. [1430–1450]: Nicolai *was*, jo. (DL. 56693); [1430–1450]: Nicolai *was*, jo. (DL. 56709); **Lelesz 2.** [1460–1480]: Petrus *vas*, jo. (DL. 48185); **3.** [1460–1480]: Clemens *vas*, jo. (DL. 48185); **Sényő 4.** 1466: Gregorio *was*, fam. ign., jo. (DL. 55839); **[Semjén] 5.** [1468 u.]: Gregorius *was*, jo. (DL. 55872); **Tekeháza 6.** 1513: Demetrio *was*, jo. (DL. 86743); **Feketeadó 7.** 1513: altero Petro *was*, jo. (DL. 86743); **Ajak 8.** 1521: Blasius *was*, lib. (DL. 82582); [1521–1526]: Blasius *was*, jo. (DL. 26243); **Szamoszeg 9.** [1521–1526]: Michael *was*, jo. (DL. 26243); **10.** [1521–1526]: Valentinus *was*, jo. (DL. 26243); **11.** [1521–1526]: Relicta Katherina *was*, inq. (DL. 26243); **12.** [1521–1526]: Ambrosius *was*, jo. (DL. 26243). < *vas* 'szürke színű fém, ebből az anyagból készült tárgy, eszköz, alkatrész' / 'bilincs' / 'kard, tör' / 'kemény, szilárd tárgy' (TESz.). A csn. makacs természetere utaló metaforikus tulajdonságnév is lehet. Mm: Ts., D.

Vastag – Nagyrozszály 1. [1445–1448]: Valentinus *vastak*, jo. (DL. 81193); 1449: Valentinus *vaftag*, jo. (DL. 81139); **2.** 1453: Paulus *vafdag*, jo. (DL. 81139). < *vastag* 'erős, izmos' (NySz.).

Vékony – H. n. 1. 1467: relictá Michaelis *vekon*, jo. (DL. 45273). < *vékony* 'sovány, karcú, gyenge, gyarló, hitvány' (CsnSz., TESz.).

Vén – Szászfalu 1. 1513: Georgio *wen?*, jo. (DL. 86743); **Alsócsongova 2.** 1513: Ladislao *wyn* (!), jo. (DL. 86743). < ? *wén* '(nagyon) öreg' v. 'valakihez képest már nem elég fiatal' (TESz.).

Veres – Földes 1. [1435–1439]: Nobilis domina Lucia vocata filia Blasii Thewrek de feldes nunc vero consors Stephani *veres* de eadem, no. (DL. 56710); **Tas 2.** 1439/1447: Ladislaus dictus *weres* de Sene ~ Ladislaum *weres*, off. (DL. 13327); **3.** [1521–1526]:

Andreas *weres*, jo. (DL. 26243); **4.** [1521–1526]: Clementis *weres*, jo. (DL. 26243); **Pap 5.** [1445–1148]: Stephanus *veres*, jo. (DL. 81193); **Döge 6.** [1445–1148]: Dionisius *veres*, jo. (DL. 81193); 1449: Dionisius *veres*, jo. (DL. 80968); [1445–1148]: Anthonius *veres*, jo. (DL. 81193); **7.** 1449: Antonius *veres*, jo. (DL. 80968); **Hn. 8.** 1450: Ladislaus *weres*, hr. (DL. 14314); **Nagy Mihály 9.** 1450: Gregorii *weres*, jo. (DL. 14314); **Sámson 10.** [1450–1470]: Matheus *weres*, jo. (DL. 56701); **11.** [1450–1470]: Paulus *weres*, jo. (DL. 56701); **12.** [1490–1510]: Gaspar *weres*, jo. (DL. 82989); **13.** [1490–1510]: Barrabas *weres*, jo. (DL. 82989); **14.** [1490–1510]: Laurentius *weres*, jo. (DL. 82989); **Hosszúmacs 15.** 1451: Valentinus *weres*, jo. (DL. 14467); **Gyarmat 16–17.** 1452: Andrea et Stephano *weres*, jo. (DL. 14584); **Márok 18.** 1453: Georgius *veres*, jo. (DL. 81139); **Bacska 19.** 1456: Demetrius *veres*, jo. (DL. 15063); **Kér 20.** [1460–1480]: Ladislaus *veref*, jo. (DL. 56696); **21.** [1460–1480]: Gallus *veres*, jo. (DL. 56700); **Badaló 22.** [1460–1480]: Ladislaus *veres*, jo. (DL. 56700); **23.** [1460–1480]: Gregorius *veres*, jo. (DL. 56700); **24.** [1460–1480]: Martinus *veres*, jo. (DL. 56700); **Hn. 25.** 1462/1469: Ladislaus *weres* [de Thywkud?], no. (DL. 55899); **Szatmár 26.** 1462: Ladislaus *weres*, no. (DL. 55719); **Hn. 27.** 1463: Blasius *Veres*, hr. (DL. 15882); **Érpály 28.** 1463: Blasio *weres*, jo. (DL. 15882); **29.** 1479/1757: Paulum *Veres*, jo. (DL. 10008); **Sényő 30.** 1466: Thoma *weres*, fam. ign., jo. (DL. 55839); **Váralja 31.** 1478: Matheo *Veres*, jo. (DL. 70985); **Turc 32–33.** 1478: Gregorio *veres*, Demetrio filio eiusdem, jo. (DL. 70985); **Kökényesd 34.** 1478: Petro *veres*, jo. (DL. 70985); **Tivadarfalva 35.** 1478: alter Nicolaus *veres* dictus de eadem Thývadarfalva, no. (DL. 70985); **Szegegyház 36.** [1490–1510]: Michael *weres*, jo. (DL. 82989); **Fábiánháza 37.** 1500: Barla *weres*, jo. (DL. 73536); **38–39.** 1500: Andrea, Matheo *weres*, jo. (DL. 73536); **40.** 1500: Paulo similiter *weres*, jo. (DL. 73536); **Szaniszló 41.** 1500: Petro *weres*, jo. (DL. 73536); **Salánk 42.** 1509: Fabiano *Weres*, jo. (DL. 71106); **43.** 1509: Paulo *Weres*, jo. (DL. 71106); **44.** 1509: Johanne similiter *Weres*, jo. (DL. 71106); **45.** 1509: Michael *Weres*, jo. (DL. 71106); **Gyula 46.** 1513: Valentino *weres*, jo. (DL. 86743); **Tekeháza 47.** 1513: Johanne *weres*, jo. (DL. 86743); **Felsőcsongva 48.** 1513: Clemente *weres*, jo. (DL. 86743); **Meggyes 49.** 1513: Demetrio *weres*, jo. (DL. 86743); 1523: Demetrio *Veres*, jo. (DL. 71174); **50.** 1523: Gregorio *veres*, jo. (DL. 71174); **51.** 1523: Francisco *weres*, jo. (DL. 71174); **Apafalva 52.** 1513: Alberto *weres*, jo. (DL. 86743); 1523: Alberto *Veres*, jo. (DL. 71174); **53.** 1513: Stephano *weres*, jo. (DL. 86743); **Szinérváralja 54.** 1513: Gregorio *weres*, jo. (DL. 86743); **55.** 1513: Michael *weres*, jo. (DL. 86743); **Feketeardó 56.** 1513: Paulo *veres* ~ *weres*, jo. (DL. 86743); **57.** 1513: altero Michael *weres*, jo. (DL. 86743); **Szamosszeg 58.** [1521–1526]: Gregorius *weres*, jo. (DL. 26243); **59.** [1521–1526]: Benedictus *weres*, jo. (DL. 26243); **Józsefháza 60.** 1523: Thoma *Veres*, jo. (DL. 71174); **Lök 61.** 1525: Georgius *wewres*, jo. (DL. 62463). <*veres* 'vörös <hajú v. bőru személy>' (TESz.).

Víg – Józsefháza 1. 1523: Michael *výg*, jo. (DL. 71174). <*víg* 'vidám, jókedvű' (CsnSz.).

Virág – Kálmánd 1. 1500: Anthonio *wýrag*, jo. (DL. 73536); **Ricse 2.** [1521–1526]: Petrus *Wýragh*, jo. (DL. 26243). <*virág* 'ua.'. A csn. feltehetően valamilyen tulajdonságra (pl. szépségre) utaló metaforikus névátvitellel keletkezett (vö. TESz.: 1490 k. 'szép leány').

Vítész – Olcsva 1. 1440: Johanne *wýtez*, jo. (DL. 55194); 1447: Johanne *wythez*, jo. (DL. 55346); **2.** 1440: Jacobo *výtez*, jo. (DL. 55201); **Kálló 3.** [1459–1461]: Johannis *witez*, no. (DL. 56688); [1459–1461]: *vitez*, no. (DL. 56688); 1461: Egregius Johannes *wýtez* de Kallo, no. (DL. 55705); **4.** 1525: Egregii Johannis *Wýtez* de Kallo ~ Johannis *Wýtez*, no. (DL. 62463); **Ajak 5.** [1480–1500]: Matheus *wythez*, jo. (DL. 83021); **6.** 1521: Michael *wýtez*,

jo. (DL. 82582); *Fábiánháza* 7. 1500: Stephano wýthez, jo. (DL. 73536); *Pap* 8. [1500–1520]: ambrus wýtez, jo. (DL. 83022); *Szászfalu* 9. 1513: Ladislao wythez, jo. (DL. 86743). < *vitéz* 'hős, bátor' (TESz., OklSz.) Mm: Ts.

Zagyvás – Szoboszló 1. 1451: Relicta Nicolai Zagwas, jo. (DL. 14467). < *zagyvás* 'zavaros, éretlen beszédű' (CsnSz.).

Zúgó – Terebes 1. 1513: Elia Zwgo, jo. (DL. 86743). < *zúgó* 'pihegő, fulladozó, ziháló' v. 'zúgolódó' (NySz.).

A hivatkozott irodalom

- FEHÉRTÓI KATALIN 1994. Gondolatok családnéveink eredetéről. Magyar Nyelvőr 118: 430–7.
- N. FODOR JÁNOS 2002. A Tiszakönyök jobbágynevei 1560-ból. MND. 170. Bp.
- N. FODOR JÁNOS 2008. A magyar családnévek új szempontú rendszerezési lehetőségéről. Magyar Nyelv 104: 286–306.
- N. FODOR JÁNOS 2009. A Felső-Tisza-vidék késő középkori személynéveinek szótára (1401–1526). Bp.
- HAJDÚ MIHÁLY 2003. Általános és magyar névtan. Osiris Kiadó, Bp.
- KÁLMÁN BÉLA 1989⁴. A nevek világa. Negyedik, átdolgozott kiadás. Csokonai Kiadó, Debrecen.
- KNIEZSA ISTVÁN 2003². A magyar és szlovák családnévek rendszere. In: KNIEZSA ISTVÁN, Helynév- és családnévvizsgálatok. Lucidus Kiadó, Bp., 255–349.
- KOROMPAY KLÁRA 1971. A történeti személynév kutatás néhány kérdése. In: HAJDÚ MIHÁLY – PUSZTAI FERENC szerk., A magyar nyelv kutatásának és oktatásának módszertani kérdései. Tanulmánygyűjtemény. Nyelvtudományi Dolgozatok 6. Bp. 27–34.
- MIKESY SÁNDOR 1947. Szavajárási nevek. Magyar Nyelv 43: 45–7.
- MIKESY SÁNDOR 1966. Hatujjú. Magyar Nyelv 62: 226–7.
- MIZSER LAJOS 2000. Tírpák vezetéknévek. Nyíregyháza.
- A. MOLNÁR FERENC 1989. Névtan, szótörténet és művelődéstörténet (a *gödény* és a *pelikán* szavakról). In: BALOGH LAJOS – ÖRDÖG FERENC szerk., Névtudomány és művelődéstörténet. A IV. magyar névtudományi konferencia előadásai Pais Dezső születésének 100. évfordulóján (Zalaegerszeg, 1986. október 8–10.). Magyar Nyelvtudományi Társaság, Bp. 360–7.
- ÖRDÖG FERENC 1973. Személynév vizsgálatok Göcsej és Hetés területén. Akadémiai Kiadó, Bp.
- Turul 1903 = BAY ILONA, Jegyzetek a Chicheri Ormosok és a Ludányi Bayak családtörténetéhez. Turul 1903: 57–61.

A szótárak és egyéb forráskiadványok hivatkozásainak feloldását a folyóirat rövidítésjegyzéke tartalmazza. A településnevek földrajzi azonosításához N. FODOR 2009. adattári melléklete nyújt segítséget.

N. FODOR JÁNOS